

VERSIO KLASSE

DE
GALEO
UN
KTAIP

JURGA
RAGUCKAITĖ
IŠ NAUJOSIOS ZELANDIJOS

Naujoji Zelandija: nepakeliama peizažo lengvybė

„Ka mate, ka mate. Tai mirtis, tai mirtis. Ka ora. Tai gyvenimas. Štai vyras, leidęs man gyventi, kai aš žingsnis po žingsnio kopiu link saulės.“ Sakoma, kad prieš du šimtus metų maorių vadas Te Rauparaha atliko šokį priešais kitą vadą, jį iš pradžių palaikė savo priešu. Energingos, grėsmingos, šiurpulus keliančios „Ka mate“ haka (maor. šokis) tikslas yra nugalėti priešų ketinimus.

Pabaiga. Pradžia: „Verslo klasė“ 2007 Nr. 3-2008 Nr. 2

➤ NAUJOSIOS
ZELANDIJOS LAUKAI -
DEBESYS SLEGIA ŽEMĘ.
MARIJAUS ŠLAUSTO NUOTR.

NAUJOJOJE ZELANDIJOJE BEVEIK GEDULAS.

Prieš kelias dienas dievinamieji „All Blacks“ neįveikia prancūzų regbio komandos. Ir vos ketvirtfinalyje iškrenta iš pasaulio regbio čempionato. Pradžioje varžybų šokama *haka* prancūzų kėslų nepakeičia ir dvidešimt metų laukta proga dar kartą įrodyti, kas yra patys geriausi, praleista.

Klykiančios spaudos antraštės provokuoja mintį, kad tai – ne šiaip sau praloštos rungtynės. Tai spjūvis, įžeidimas, visos Naujosios Zelandijos tapatybės sudrebinimas. Nes „All Blacks“ yra zelandų simbolis, gerai atpažįstamas pasaulyje. Na, kažkur šmėžuoja pirmojo Everesto viršūnės lankytojo sero Edmundo Hillary, „Žiedų valdovo“ trilogijos Peterio Jacksono ir reklamos genijaus Kevinio Robertso pavardės, bet „All Blacks“ – masiškiau.

Plačios komandos žaidėjų krūtinės – gerai matoma zona. Todėl ten puikuoja ne tik vienos pasaulinės ėmėnės vardas, bet ir sidabrinio paparčio lapelis – svarbus zelandų savimonės ženklas. Paparčio lapas arba neišsitiesęs jo ūglis, maoriškai *koru*, šalies kultūroje yra naujo gyvenimo, jėgos ir taikos simbolis. Jį nuo senų laikų drožinėja

INFO

TRUMPAI APIE NAUJĄJĄ ZELANDIJĄ:

* Sakoma, kad vieno pirmųjų atvykėlių dukra sušuko „*Ha ao!*“ (debesis). Vėliau, kanojomis priplaukę arčiau ir radę didelį žemės masivą, naują vietą ėmė vadinti *Aotearoa*. Šis žodis gali būti suskaidytas į *ao* – debesis, *tea* – baltas, *roa* – ilgas. *Aotearoa* yra maoriškas Naujosios Zelandijos vardas. Naująją Zelandiją sudaro šiaurinė ir pietinė salos.

* Valstybės galva – Anglijos karalienė. „Dieve, saugok Karalienę“ ir „Dieve, apgink Naująją Zelandiją“ yra du oficialūs himnai. Prieš sporto rungtynes visuomet giedamas pastarasis.

* Naujojoje Zelandijoje gyvena 4 milijonai žmonių (iš jų – 600 tūkstančių maorių), 40 milijonų avių ir apie 70 milijonų oposumų.

* Baisiai mielas vienu metu avinukas galvijų turguje kainuoja apie 35 Naujosios Zelandijos dolerius (NZD) (apie 65 Lt).

* Pietinėje saloje yra Springfildo miestas, jame prieš septynetą metų gyveno 219 asmenų. „The Simpsons Movie“ filmo pasaulinės reklaminės kampanijos metu kūrėjai gyvenciams padovanojo skulptūrą – milžinišką rožinę prakastą spurgą. Deja, gyventojai reklamuojamą filmą galėjo pamatyti tik nuvažiavę į už pusės šimto kilometrų esantį didesnę miestą.

* Milfordo fiordus R. Kiplingas pavadino aštuntuoju pasaulio stebuklu.

* Arrowtowne, senovinėje auksakasių gyvenvietėje Otago regione, galima isigyti 18 karatų aukso žiedo, dėl kurio kilo visa painiava „Žiedų valdovo“ trilogijoje, kopija. Pagamintas pagal licenciją, jis kainuoja apie 2.000 NZD (3.700 Lt).

* Praėjusio amžiaus šeštąjį dešimtmetį Naujosios Zelandijos bendrovė „Turners and Grovers“ pradėjo aktinidijų šeimos vaisių eksportą į JAV. Jie jį pavadino „melonette“, nes pagal kilmę įvardinti jį „kinišku agrastu“ Šaltojo karo kontekste būtų buvę nekorektiška. Tačiau sužinoję, kad uogos ir melionai Valstijose yra brangiai apmokestinami, sukūrė naują vaisiaus pavadinimą „kiwifruit“.

➤ **VIENTELIAI** PAUKŠČIŲ
PRIEŠAI – KATĖS IR ŠUNYS.
MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

➤ **NEGALI**
NEFOTOGRAFUOTI.
MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

arba tatuiruojasi maoriai, savo logotipu *koru* yra pasirinkę šalies oro linijos. Papartis plevėsuoja ant neoficialiosios Naujosios Zelandijos vėliavos. Šis simbolis toks artimas ir savas visiems, kad jo kaip „All Blacks“ prekių ženklo registruoti neleido.

Vardan tos – ko?

Pro automobilio langą akimis lydžiu geltonų krūminių lubinų plūpsnius. Jų želia visur, fermerių jie nekenčiami, nes greitai plinta ir atima iš avių ganyklų. O fotografų liaupsinami, nes papuošia ir taip užburiančius peizažus.

„Pažiūrėkite, ką iškeitėte į technologijų amžių“, – skamba Naujosios Zelandijos kalnai, ledynai, ašaros skaidrumo ežerai. Devyni iš dešimties čia apsilankiusių užsieniečių teigia, kad pagrindinė priežastis atvykti yra gamtovaizdžiai. Puikiai sutvarkyta turizmo infrastruktūra ir sumaniai vykdoma šalies garsinimo kampanija per metus pritraukia milijoną turistų. Man jau kuris laikas kirba – kodėl, o kodėl mes Lietuvoje taip negalime?

➤ **RITMO VARIACIJOS**, MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

← **VARTAI** | MILFORDO FIORDUS.
MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

↘ **ANGLIŠKAI „ZORBING“** –
PRAMOGA, KAI MINKŠTO KAMUOLIO
VIDUJE PASILEIDŽIAMA NUO KALVOS.
MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

↑ **ATSPALVIAI**, MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

↗ **BE GRANDINIŲ ANT RATŲ** | KALNUS NEVALIA, MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

➔ **RYTAS PRIE COLERIDGE
EŽERO, MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.**

➔ **MIESTELIS KALNŲ
PRIEIGOSE, MARIUS ŠLAUSTO
NUOTR.**

„Pasakyk vieną bendriausiai žinomą dalyką, kuris garsintų Lietuvą užsienyje ir būtų žinomas ne siaurame rate“, – tarsi perskaitęs mintis, prašo bendrakeleivis, būsimas mokslų daktaras Ignas, šiuo metu studijuojantis Dunedine. Jis keliauja kartu po pietinę Naujosios Zelandijos salą. „Turime mes Semenavičių, Mačiūną, Greimą, na, Čiurlionį. Bet ar nėra ko vieno, tokio kaip koks Mocartas ar Einsteinas, kurį žino dauguma, kurio asmenybė būtų glaudžiai siejama su mūsų šalimi, kuris skatintų smalsumą aplankyti Lietuvą“, – karščiuojasi Marius.

Savaime suprantama, kad Lietuva yra verta dėmesio, ar ne? Bet štai su saviškiais neužtenka apie ją kalbėti taip, kaip užsieniečiams: vidutinio dydžio Europos valstybė, garsi savo kultūriniais paveldu ir tuo, kad pirmieji išsiveržėme iš Sovietų Sąjungos. Vėliausiai Europoje apkrikštyti, net kryždirbystėje išlaikę pagoniškų motyvų. Kalnų mes neturime ir kalba į rusų nepanaši. Valgome raugintą duoną, iš jos darome girą. Gerai žaidžiame krepšinį ir moterys mūsų dailios. Dar esame lazerių ir biotechnologijų kūrėjai. Kur visa tai yra, klausiate? Na, į pietryčius nuo Švedijos, skersai per jūrą... O juk būtų lengviau per trumpą

➔ **BALDWIN GATVĖ -
STAČIAUSIA PASAULYJE
PER KLAIDĄ, MARIUS
ŠLAUSTO NUOTR.**

➔ **PRIE MAORIO KAPO.
MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.**

pokalbio laiką pristatyti savo šalį, jeigu žinotume formulę: vardas–įvykis–unikalus dalykas!

Ilgai pasvarstę nerandame to ko nors, vieno bendriausio, garsinančio Lietuvos vardą. To arba nėra, arba mes apie tai negirdėjome. Tada bendrai nutariame, kad viskas yra protingų lietuvių rankose. Kad ir siaurą sritį, kad ir mažai žinomą žmogų, bet nuosekliai garsinti reikia. Kaip tai daroma Naujojoje Zelandijoje, pavyzdžiui Dunedine.

Būtų paprastas studentų miesteliūkštis. Net zelandams atrodo, kad jis tolokai nuo visko – pietinės salos pietuose. Bet štai kartą Guinnesso knygos rekordų registruotojai supainiojo 38 laipsnius su 38 procentais ir maža Dunedino priemiesčio Baldwin gatvė tapo stačiausia pasaulyje. Kiekvienais metais saldumynų gamintojai „Cadbury“ nuo gatvės viršaus žemyn paleidžia 10 tūkstančių šokoladinių rutuliukų „Jaffa“. Saldainiai yra sunumeruoti. Pirmieji penki, kirtę finišą apačioje, skelbiami laimėtojai. Kasmet atsiranda ekstremalų, bandančių nusileisti nuo gatvės dviračiais, vienračiais, ar net, tiesa, pražūtingai, šiukšlių konteineriais. Todėl traukia dabar autobusai, pilni japonų turistų, link gatvės. Apie ją turizmo informacijos centre

↓ **LIETAUS KRIOKLIAI** MILFORDO FIORDUOSE, MARIJAUS ŠLAUSTO NUOTR.

↑ **NUO ŠIŲ KOPŲ** GALIMA LEISTIS IT NUO SNIEGO KALNŲ, MARIJAUS ŠLAUSTO NUOTR.

nesužinoti, tačiau kiekvienas, ieškantis informacijos apie Dunediną, anksčiau ar vėliau susidurs su Baldwin gatvės vardu. Sumanu kažkieno klaidą paversti išskirtinumu, o turistų pinigai gerokai papildė miesto biudžetą.

Apie Pietų salos raišką

Pietinėje saloje pojūčiai nefiltruojami. Gal švarus oras veikia smegenis, gal ašigalių vėjas valo civilizacijos sąnašas? Vaizdai tiesioginiais impulsais žiebia į nervų centrus. Viskas pažįstama kaip Lietuvoje, bet tikriau: žolė ryškesnė, saulė kandesnė, rūkas klampesnis, lūžtančios į pakrantę bangos atrodo lyg gimusios iš pieno, sidabro ir dangaus mėlio. Vandens žolės kabinasi į uolas pabaisų pirštais. Blizga saulėje daugiametrinės jų juostos. Tai rudadumblių miškų viršūnės. Geromis sąlygomis šie dumbliai per dieną gali stybtelėti beveik metrą, o per gyvenimą užaugti iki penkiolikos aukštų pastato ilgio. Palietus – lyg guma, lyg sintetinė oda. Nuo amžinos mūšos jie kruta kaip padarai.

CASA BELLA
ITALIŠKI BALDAI

O tada ant kranto randu delno dydžio *paua* kriauklės pusę. *Haliotis iris* randama tik Naujojoje Zelandijoje. Viena matyti jas nušlifluotas ir nulakuotas it kičines pelenines suvenyrų krautuvėse po 10 dolerių. Iš jų pagamintos perlamutrinės sagos, auskarai ir žiedai spindi negyva šviesa. Ir visai kitaip ši kriauklė atrodo jūros išplauta. Regis, gėlmėje tarp dumblių girių kriauklės moliuskas lyg išprotėjęs dailininkas išmuša kiaukutą veidrodžiais, įlieja vaivorykštės, viską uždengia perlamutro sluoksniu, o tada išmeta mums, paviršiaus gyventojams, nes jam dar netobula.

Upė, upelis, upokšnis, šaltinis, kanalas, išgrauža, siauro tarpeklio tėkmė, griovys, užutėkis, srovelė, tekanti per pelkėtą vietą, ežeras, tvenkinys, kūdra, duburys – skaitau nuorodas ant kelio ženklų, pakeliui į Milfordo fiordus, šlapiausią Naujosios Zelandijos regioną. Gera proga lavinti vandens telkinių sinonimus anglų kalba.

Vandens čia daug. Per metus pietinės salos pietvakariuose būna beveik 7 metrai kritulių, o pusė dienų per metus yra lietingos.

„Bet ir gerai, priešingu atveju dingtų visi tie nuo uolų lekiantys kriokliai“, – prisideddamas cigareteį sako kivis Metas (*kiwi* – taip save vadina vietiniai Naujosios Zelandijos gyventojai). Nenusakomo amžiaus vyrukas dabar yra vieno laivo kapitonas. Čia konkuruoja trys pagrindinės įmonės, plukdančios turistus po fiordus.

„Anksčiau aš buvau žvejys. Bet dabar čia uolas, vandenį ir gyvūnus labiau nei žmones saugo, visur nacionalinis parkas, viskas dabarties ir ateities turistams“, – ironizuoja jis. „Tu juk irgi tikriausiai žaviesi ruoniais, ar ne? O aš štai šitomis rankomis juos šaudydavau... tie bjaurybės žuvų pilvus iškašdavau, viduriais pasimėgavdavau, o mums tinkluose tik galvos ir uodegos tabaluodavo, kartais iš visos žūklės nė vieno kilogramo sveikų nelikdavo, tai kaip nešaudys?“

Jau vėlu, turistinės bazės baras „Žydrasis ančiukas“ užia. Dabar ne sezonas, bet čia gyvena apie dvidešimt gidų ir laivo personalo asmenų. Artimiausias miestas – už trijų valandų siauro kelio per kalnus, į juos žiemos mėnesiais be grandinių ant ratų važiuoti draudžiama. Vakaris turistų nebėra, pasiplaukioję po fiordus skubiai išsivažinėja, kol nesutemo, todėl bare visi savi.

Mes čia įstringame nakčiai, nes kelioninio furgono stabdžiai perkaito. Pradedama įkyriai merkti. Pusantrą kilometro aukščio Mitros viršūnė dar kurį laiką rūksta sniegu, bet labai greitai ji ir visi aplinkiniai ledynmečio suformuoti kalnai pasislepia po stora miglos ir lietaus uždanga.

„Pripratau aš, net nepastebiu“, – apie ką, jeigu ne apie nuolatinį lietų, sukasi kalba su Metu. „Žinok, kai lyja taip, kaip čia, nereikia gūžtis ir bėgti, nes greičiau peršlapsi“, – moko kapitonas. Stovime baro prieangyje. Aš po stogu, jis – po atviru dangumi. Dulksna nugula storą kivio megtinį. „Tūkstančiais upeliūkščių žemyn uolomis srūva lietus ir sniegas į fiordus, sujungia dangų ir Tasmnijos jūrą. Tie kriokliai iš lietaus yra labai ilgi. Kai kurie gal net kilometro ilgio. Plaukite rytoj, patys pamatysit“, – užsiverčia bene ketvirtą alaus bokalą ir kiek netvirtai žengdamas išeina.

Kitą rytą dangus suvis prakiūra. Tik ruoniams tai nė kiek netrukdo. Kaišioja galvas iš vandens, vartosi tarp smaragdi-

Vilnius, Kęstučio g. 41a, tel. (8-5) 273 1533, el.p. vilnius@casabella.lt
 Vilnius, Kalvarijų g. 39, tel. (8-5) 272 7368, el.p. berloni@casabella.lt
 Vilnius, P.Lukšio g. 32, tel. (8-5) 274 1170, el.p. domu@casabella.lt
 Kaunas, Statybininkų g. 7, tel. (8-37) 310 180, el.p. kaunas@casabella.lt
 Klaipėda, Minijos g. 35, tel. (8-46) 380 349, el.p. klaipeda@casabella.lt
 Šiauliai, Vytauto g. 76a, tel. (8-68) 233 970, el.p. siauliai@casabella.lt

www.casabella.lt

nių bangų ir neria gilyn, kai kateris priartėja. Aplinkui tūkstančiai pilkos spalvos tonų lyg užteptų ant įprasto dangaus, snieguotų kalnų viršūnių, samanų barzdų, aukso gyslų lygiuose uolų šonuose. Net būdama netalecinga piešėja dėl tokių vaizdų rizikuočiau imti teptuką. Galybė ką tik gimusių vandens čiurkšlių raitosi žemyn nespėdamos susilieti į vieną galingą srovę – vėjo šuorai iš Tasmanijos jūros plėšia jas nuo uolų ir vėl paverčia liūtis dalimi.

↑ **PAKELIUI** | PIKTONO MIESTĄ, MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

↙ **NUTRŪKTGALVIAI** LEISIS UPE, TEKANČIA IŠ FOKSO LEDYNO, MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

↓ **FOKSO LEDYNO** RŪMAI. MARIUS ŠLAUSTO NUOTR.

Kapitonas veda laivą į vieną iš didžiausių krioklių. Atrodo, beprotybė. Sustojame per porą metrų nuo užiančios vandens sienos. Smulkių lašų debesis užlieja stovinčiuosius ant denio. Visu garsu griaudėja „Faithless“ ir operos solistės Penny Shaw „Drifting Away“. Muzika ir vandens stichijos riaumojimas susikauna. Žmogui čia vietos nėra. Pats Jamesas Cookas kadaise neišdrįso plaukti į fiordus. Laivas pagarbiai traukiasi.

Eilinis žmogus iš Kawakawa

„Sukam, sukam“, – sušunku pamačiusi šunkelį su nuoroda „Į šviečiančių lervų urvus“. Dardame purvakeliu iki pat uolų. Jų šešelyje stovi būdelė. O prie jos – maoris su sportine kepure ir žibaline lempa rankoje.

„Džordžas aš“, – sako šešiasdešimtmetis. Į urvus nuvesi, kai daugiau žmonių susirinks. Iš kur žinąs, kad dar kas nors čia užsuks? Nežinąs, bet ilgai paaškęs, argi ne, akyse abipus įspūdingos nosies žiburiukai šokinėja. Čia atsimentu skaičiusi, kad maoriai laiką kitaip nei mes vertina. Ateitis jiems – neaiški, tik neišvengiama, todėl geriau žiūrėti į didingą praeitį. Džordžas nugara atsiremia į medinę sieną. Mes įsitaisome ant laiptų.

„Aš susijęs su garsiojo vado Kawiti gimine, to, kuris šalia Hone Heke kovojo, – pradeda jis, su raukęs žilus antakius, ir oriai priduria, – jie abu nukirto britų vėliavą ir maorių karą pradėjo.“

Vėliau sužinau, kad prieš daugiau kaip pusantro šimto metų žilagalvis patyręs Kawiti nepritarė Waitangi sutarčiai, nes manė, kad ji lems

maorių žemės praradimą. Tik savo žmonių spaudžiamas tapo vienu iš tų vadų, pasirašiusių sutartį su britais. Pagal dokumentą, Jungtinė Karalystė tapo Naujosios Zelandijos suverenu, maorių vadams yra garantuota teisė į jų žemes, miškus ir žvejybos vandenį, ir vietiniai gavo tokias pačias teises, kokias turi britai. Tačiau angliškas ir maoriškas sutarties variantas skiriasi. Manoma, kad dėl skirtingo terminų interpretavimo, to meto maorių vadai nesuvokė, kad sutinka tapti britų karūnos tarnais, kitaip jie aiškina ir žemės nuosavybę. Maorių nepasitenkinimas augo ir netrukus Kawiti ir jo sūnėnas Hone Heke susivienijo prieš britų tvarką, nuvertė stiebą su plevėsuojančia britų vėliava ir pradėjo pirmąjį maorių karą, dar žinomą Flagštoko karo vardu.

„Tai štai. O paskui, kai savo žemes giminė dalinosi, mūsų šeimai tik šitos uolos liko“, – lengvai kelis šimtus metų peršoka Džordžas. „Iš pradžių nusiminėm, čia gi nei gyvulių paganysi, nei žemę dirbsi. Vėliau atradome urvus, o juose – žibukų. Ir dabar jau maniškiai nesiskundžia, kad bloga žemė teko“, – šypneli jis ir keliasi pasitiktai dar poros lyg iš dangaus nukritusių keliautojų. Pagaliau vedasi mus į urvus, juose takus savo rakomis nutiesė.

Kalkakmenio koridoriuose tamsu nors į akį durk. Džordžo paliepti, saugome galvas nuo stalaktitų. Staiga virš galvų urvo skliautuose pamatome paukščių taką. Milijono žiburėlių žvaigždėlapis tiksliai atkartoja kelio per urvą vingius. Tai mažų grybus mėgstančių musių lervos. Poros centimetrų ilgio gyvūnai iš gleivių

rezga šilkinio siūlo pinkles ir, susispietusios virš takelio, laukia aukų – smulkių muselių. Manoma, kad lervų švytėjimas nelaimėms primena mėnulį tarp medžių. Tik vietoje laisvės jos patenka į žėrinčios lervos nasrus. Čia, aklinoje tamsoje, jų gausybė.

Dėkojame Džordžui už spindinčių grobuonių galaktikos parodymą. Jis stovi savo būdelės tarpduryje, kilstelė ranką atsisveikindamas. Žodis „maori“ reiškia „eilinis, normalus“. Taip maoriai mirtingą žmogų atskiria nuo dievų ir dvasių.

Ergo sum

Aš ir Marius patraukiame toliau po šiaurinę Naujosios Zelandijos salą. Pro jaukią Velingtono ir Oklando lietuvių kasdienybę, per kalnų tarpeklius, kraterių briaunas, pro verdančio purvo ežerus, sieros garų stulpus, karštus upeilius ir milžiniškus paplūdimius. Lekiname ryškiomis pievomis lenkdami milijonus avių, keliamė būrius žuvėdrų, spoksomė į albatrosus, į pingvinus ir tūkstantąjį kartą prisiekiamė, tai – jau tikrai pats žaviausias kadras peizažų fotografijoje.

Galų gale Naujoji Zelandija išsemia sugebėjimą stabtelėti ir patirti visa apimančio grožio jausmą. Kelionės fragmentą po Pietryčių Aziją ir Okeaniją baigiamė aukščiausia nata. Po vienuolikos mėnesių klajonių sukamė šiauriop. Toliau – Lietuva.

Kelionė tęsiasi. ■

PASAKOJIMO APIE KELIONĘ PIETRYČIŲ AZIJOJE, AUSTRALIJOJE IR NAUJOJOJE ZELANDIJOJE PABAIGA. KELIAUTOJAI INTERNETE: [HTTP://WWW.CRINGEL.COM/NEW-ZEALAND](http://www.cringel.com/new-zealand).

TROFĖJUS

Svajoji gyventi Zvėryne?

Instinktas laimėti

UAB „Q Vara“, tel. +370 5 2496027, mob. +370 685 76554, el.paštas: info@qvara.lt, www.trofejus.lt